

WYBORY 2023

Ułatwienia wyborcze dla osób z niepełnosprawnościami

Jakie prawa mają osoby z niepełnosprawnością, jeśli chodzi o ułatwienia w oddawaniu głosów? Czy osobom z niepełnosprawnością przysługuje prawo do bezpłatnego transportu do lokalu wyborczego? Kto może, a kto nie, pomagać osobie z niepełnosprawnością w oddawaniu głosu? Na te oraz inne pytania dotyczące ułatwień wyborczych dla osób z niepełnosprawnościami odpowiada ekspertka Fundacji Batorego - dr hab. Anna Rakowska.

Opisując ułatwienia wyborcze przewidziane dla osób z niepełnosprawnościami należy na początek wskazać, że Kodeks wyborczy (dalej: k.w.) wprowadza pojęcie wyborcy niepełnosprawnego, przyjmując, że jest nim wyborca o ograniczonej sprawności fizycznej, psychicznej, umysłowej lub w zakresie zmysłów, która utrudnia mu wzięcie udziału w wyborach (art. 5 pkt 11).

K.w. przewiduje kilka kategorii ułatwień dla wyborcy niepełnosprawnego, w tym:

1. prawo do głosowania w lokalu dostosowanym do potrzeb wyborców niepełnosprawnych;

Wójt ma obowiązek zapewnić w swojej gminie co najmniej 1/2 lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. Lokal taki m.in. powinien znajdować się na parterze budynku bez barier architektonicznych albo wyposażonego w podjazdy lub inne urządzenia umożliwiające samodzielne dotarcie do niego wyborcom niepełnosprawnym; powinien umożliwiać im dogodne warunki ruchu. W lokalu musi być co najmniej jedno miejsce zapewniające tajność głosowania wyborcom niepełnosprawnym,

dostosowane do potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności. Wyborca niepełnosprawny ma więc wybór: może głosować osobiście w lokalu wyborczym w swoim obwodzie głosowania albo w wybranym przez siebie lokalu wyborczym, np. w lokalu dostosowanym do potrzeb osób niepełnosprawnych. W tym celu powinien on złożyć wniosek o zmianę miejsca głosowania. Wniosek należy złożyć najwcześniej w 44. dniu a najpóźniej w 3. dniu przed dniem wyborów, tj. od dnia 1 września 2023 r. do dnia 12 października 2023 r. Po złożeniu powyższego wniosku wyborca zostanie skreślony ze spisu w stałym obwodzie głosowania właściwym dla adresu zameldowania na pobyt stały lub adresu stałego zamieszkania.

2. prawo do bezpłatnego transportu;

Wyborca niepełnosprawny o orzeczonym znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności ma prawo do bezpłatnego transportu z miejsca zamieszkania lub pobytu do lokalu wyborczego oraz z lokalu wyborczego do miejsca, w którym wyborca rozpoczął podróż. W przypadku wyborcy posiadającego zaświadczenie o prawie do głosowania może to być także transport w dniu głosowania do najbliższego lokalu wyborczego. Transport ten zapewnia wójt gminy (burmistrz/prezydent miasta), w której w dniu wyborów nie funkcjonuje gminny przewóz pasażerski. Wyborcy, którego stan zdrowia nie pozwala na samodzielną podróż, może towarzyszyć opiekun. Zamiar skorzystania z prawa do transportu należy zgłosić ustnie, pisemnie lub w formie elektronicznej właściwemu wójtowi do 13 dnia przed dniem wyborów. Wójt ma obowiązek poinformować najpóźniej na 3 dni przed dniem głosowania zgłaszającego wyborcę o godzinie transportu do lokalu w dniu głosowania.

3. prawo do korzystania, na prośbę wyborcy, z pomocy w głosowaniu przez inną osobę;

Jeśli wyborca niepełnosprawny zdecyduje się głosować osobiście w lokalu wyborczym, to na jego prośbę, może mu pomagać inna osoba, z wyłączeniem członków komisji wyborczych, mężów zaufania, obserwatorów społecznych i międzynarodowych. Osobą udzielającą pomocy może być np. członek rodziny, osoba bliska, sąsiad i każda inna, do której wyborca ma zaufanie. Należy pamiętać, że pomoc może mieć tylko charakter techniczny.

4. prawo do głosowania przy użyciu nakładek w alfabecie Braille'a;

Wyborca niepełnosprawny może głosować przy użyciu nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a. Co do zasady nakładki do głosowania powinny być dostępne w każdym lokalu wyborczym, a więc wyborca niepełnosprawny nie musi w żaden sposób przed dniem wyborów zgłaszać zamiaru skorzystania z nich, jednak w praktyce nie zawsze tak jest i zdarzało się, że wyborca musiał oczekiwać w lokalu wyborczym na dostarczenie nakładki z urzędu gminy.

5. prawo do głosowania korespondencyjnego;

Wyborca niepełnosprawny o stwierdzonym znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności może odstąpić od głosowania osobistego w lokalu wyborczym i głosować korespondencyjnie. Zamiar ten można zgłosić ustnie, na piśmie utrwalonym w postaci albo papierowej, opatrzonym własnoręcznym podpisem, albo elektronicznej, opatrzonym kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym, przy użyciu usługi elektronicznej udostępnionej przez ministra cyfryzacji, po uwierzytelnieniu tej osoby w sposób określony w ustawie o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne. Wyborca niepełnosprawny może wreszcie takiego zgłoszenia dokonać telefonicznie. Zamiar głosowania korespondencyjnego wyborca zgłasza komisarzowi wyborczemu do 13 dnia przed dniem wyborów. W zgłoszeniu tym może też zażądać dołączenia do pakietu wyborczego nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w alfabecie Braille'a. Wyborca, który zgłosił zamiar głosowania korespondencyjnego, otrzymuje nie później niż 6 dni przed dniem wyborów pakiet wyborczy, który wypełnia i odsyła do właściwej obwodowej komisji wyborczej; może też w godzinach głosowania osobiście dostarczyć kopertę zwrotną do obwodowej komisji wyborczej w swoim obwodzie głosowania.

6. prawo do głosowania przez pełnomocnika;

Kolejną alternatywą dla wyborcy o stwierdzonym znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności jest możliwość udzielenia pełnomocnictwa do głosowania w jego imieniu (art. 54). Pełnomocnikiem może być osoba posiadająca prawo wybierania, przy czym nie może nim być nie może być osoba wchodząca w skład obwodowej komisji wyborczej właściwej dla obwodu głosowania osoby udzielającej pełnomocnictwa do głosowania, a także mężowie zaufania, jak również kandydaci w danych wyborach. Pełnomocnictwo do głosowania można przyjąć tylko od jednej osoby, przy czym można je wyjątkowo przyjąć od dwóch osób, jeżeli

co najmniej jedną z nich jest m.in. wstępny, zstępny, małżonek, brat, siostra lub osoba pozostająca w stosunku przysposobienia. Pełnomocnictwa do głosowania udziela się przed wójtem lub innym pracownikiem urzędu gminy upoważnionym przez wójta na wniosek wyborcy wniesiony do wójta gminy, w której wyborca jest ujęty w obwodzie głosowania właściwym dla adresu zameldowania na pobyt stały lub adresu stałego zamieszkania, najpóźniej w 9 dniu przed dniem wyborów. Wyborca ma prawo do cofnięcia udzielonego pełnomocnictwa do głosowania. Cofnięcie pełnomocnictwa następuje przez złożenie najpóźniej na 2 dni przed dniem wyborów stosownego oświadczenia wójtowi gminy, w której sporządzono akt pełnomocnictwa do głosowania, lub doręczenie takiego oświadczenia właściwej obwodowej komisji wyborczej w dniu głosowania.

7. głosowanie na podstawie zaświadczenia o prawie do głosowania w miejscu pobytu w dniu wyborów;

Wyborca niepełnosprawny może także skorzystać z możliwości głosowania na podstawie zaświadczenia o prawie do głosowania w miejscu pobytu w dniu wyborów. Każdy wyborca zmieniający miejsce pobytu przed dniem wyborów może bowiem otrzymać, na wniosek złożony do dowolnie wybranego urzędu gminy, zaświadczenie o prawie do głosowania w miejscu pobytu w dniu wyborów. Wniosek ten składa się na piśmie utrwalonym w postaci papierowej, opatrzonym własnoręcznym podpisem w okresie od 44 dnia przed dniem wyborów do 3 dnia przed dniem wyborów. Odebrać zaświadczenia o prawie do głosowania wydane przez wójta wybranej gminy może sam wyborca lub upoważniona przez niego osoba w urzędzie gminy, do którego złożono wniosek. W konsekwencji wyborca, któremu wydano zaświadczenie o prawie do głosowania, jest skreślany ze spisu wyborców, w którym został on ujęty.

8. prawo do uzyskiwania informacji.

Wyborca niepełnosprawny ma prawo do uzyskiwania informacji od wójta lub pracownika urzędu gminy m.in. o lokalach obwodowych komisji wyborczych znajdujących się najbliżej miejsca jego zamieszkania, w tym o lokalach dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, warunkach dopisania do spisu wyborców w obwodzie głosowania, którego lokal dostosowany jest do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, czy warunkach bezpłatnego transportu. Informacje te przekazywane są na wniosek wyborcy, po podaniu przez niego jego

nazwiska, imienia oraz adresu stałego zamieszkania, w godzinach pracy urzędu, telefonicznie lub w przesyłanych drukowanych materiałach informacyjnych, w tym w formie elektronicznej. Są one też podawane do publicznej wiadomości poprzez umieszczenie w Biuletynie Informacji Publicznej oraz w sposób zwyczajowo przyjęty w danej gminie.

Ponadto w dniu głosowania, na prośbę wyborcy niepełnosprawnego, członek obwodowej komisji wyborczej jest obowiązany przekazać ustnie treść obwieszczeń wyborczych w zakresie informacji o komitetach wyborczych biorących udział w wyborach oraz zarejestrowanych kandydatach i listach kandydatów.

Ważne terminy:

- **od 1 września do 12 października 2023 r.** - składanie przez wyborców wniosków o wydanie zaświadczenia o prawie do głosowania w miejscu pobytu w dniu wyborów oraz o zmianę miejsca głosowania
- **do 15 września 2023 r.** - podanie do publicznej wiadomości informacji m.in. o siedzibach obwodowych komisji wyborczych, w tym o lokalach przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, a także o możliwości głosowania korespondencyjnego i głosowania przez pełnomocnika;
- **do 2 października 2023 r.** - zgłaszanie zamiaru głosowania korespondencyjnego przez wyborców niepełnosprawnych, w tym za pomocą nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a;
- **do 2 października 2023 r.** - zgłaszanie zamiaru skorzystania z prawa do bezpłatnego transportu do lokalu wyborczego lub bezpłatnego transportu powrotnego przez wyborców niepełnosprawnych w gminie, w której w dniu wyborów nie funkcjonuje gminny przewóz pasażerski;
- **do 5 października 2023 r.** - podanie do publicznej wiadomości informacji o organizacji w gminach wiejskich lub miejsko-wiejskich bezpłatnego gminnego przewozu pasażerskiego w dniu wyborów;
- **do 6 października 2023 r.** - składanie wniosków o sporządzenie aktu pełnomocnictwa do głosowania przez wyborców niepełnosprawnych;

- **do 12 października 2023 r.** - poinformowanie wyborców niepełnosprawnych, którzy zgłosili zamiar skorzystania z prawa transportu do lokalu wyborczego, o godzinie transportu w dniu głosowania.

Anna Rakowska - dr hab., profesor w Katedrze Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Łódzkiego, adwokat, członkini Zespołu Ekspertów Prawnych Fundacji Batorego i Zespołu ds. Kontroli Konstytucyjności Prawa przy Marszałku senatu RP, autorka licznych publikacji m.in. z zakresu prawa wyborczego.